

Türk Dilinin Kökeni ve Gelişimi, Dünya'nın En Eski Dilleri Hangiler? Atatürk Döneminde Yapılan Çalışmalar?

Hazırlayan: Yüksel Atakan ybatakan4@gmail.com 13.08.2025

Not: Bu yazı verilen kaynaklardan ve YZ ile bir dizi yazışma sonucu hazırlanmıştır

ÖNCE ATATÜRK DÖNEMİNDEN BUGÜNE KADAR HANGİ DİL ÇALIŞMALARINI, KİMLER YAPTI?

Atatürk dönemi (1923–1938), **Türk dili ve kültürü alanında kapsamlı bir modernleşme ve bilimsel araştırma dönemi**di. Bu dönemde yapılan çalışmalar, hem dilin sadeleştirilmesi hem de Türk tarihinin ve kültürünün akademik temellerle araştırılması yönündeydi. **Özet:**

1. Dil Devrimi ve Dil Kurumları

- **1928: Türk Harf Devrimi** ile Arap alfabesi yerine Latin alfabesi kabul edildi. Amaç: okuryazarlığı artırmak ve yazılı dili modernleştirmek.
- **1932: Türk Dil Kurumu (TDK)** kuruldu.
 - Kurucular ve öncüler: **Mustafa Kemal Atatürk**'ün doğrudan desteğiyle **Ahmet Cevat Emre, Hüseyin Cahit Yalçın, Fuat Köprülü, Ali Rıza Yalçın** gibi isimler ön plandaydı.
 - Amaçlar:
 1. Türkçeyi Arapça ve Farsça kökenli sözcülerden arındırmak (sadeleştirme).
 2. Türk dilinin tarihî ve çağdaş kaynaklarını araştırmak.
 3. Türk dilini bilimsel yöntemlerle modernleştirmek.
- **Sözlük ve Dil Araştırmaları:**
 - **Fuat Köprülü:** Türk tarihi ve dili alanında kapsamlı araştırmalar yaptı; özellikle Osmanlı öncesi Türk tarihi ve halk edebiyatını inceledi.
 - **Ahmet Cevat Emre:** Sözlük çalışmalarına öncülük etti.
 - **Hüseyin Cahit Yalçın:** Osmanlı-Türk dili ve edebiyatı üzerine yazılar yayımladı.

2. Tarih ve Kültür Araştırmaları

Atatürk'ün **"Tarih Tezi"** ile eşzamanlı olarak dil ve kültür çalışmaları yürütüldü. Amaç, **Türk milletinin kökenlerini ve uygarlık tarihini bilimsel olarak ortaya koymaktı.**

- **Fuat Köprülü (1890–1966)**
 - Görevleri: Profesör, TBMM Millî Eğitim Komisyonu danışmanı.
 - Katkıları:
 - Eski Türk tarihi ve kültürünü araştırdı.

- Halk edebiyatını ve destanları inceleyerek modern Türk edebiyatına kazandırdı.
- TDK'nın kurulmasına öncülük eden akademisyenlerdendi.
- **Afet İnan (1908–1985)**
 - Görevleri: Tarihçi, sosyolog, Atatürk'ün manevi kızı.
 - Katkıları:
 - Türk Tarih Tezi'nin araştırmalarını destekledi.
 - Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan Türk tarihi ve göçleri üzerine çalışmalar yaptı.
 - Türk dilinin tarihî kaynaklarının toplanmasında yardımcı oldu.

3. Öne Çıkan Dil Çalışmaları

1. **Sadeleştirme çalışmaları:** Osmanlıca metinlerin halk diline uygun hâle getirilmesi.
2. **Sözlük ve terminoloji çalışmaları:** Modern Türkçe'ye yeni sözcükler kazandırma.
3. **Tarihî araştırmalar:**
 - Eski Türk dili kaynaklarının incelenmesi (Orhun Yazıtları, Divanü Lügati't-Türk).
 - Anadolu ve Orta Asya'daki Türk kültür mirasının belgelenmesi.

Özet

Atatürk döneminde dil çalışmaları iki ana ekseninde yürütüldü:

Alan	Yapılan Çalışmalar	Başlıca İsimler
Dil Devrimi ve Sadeleşme	Latin alfabesine geçiş, sözlük ve terim çalışmaları	Ahmet Cevat Emre, Hüseyin Cahit Yalçın
Türk Tarihi ve Kültürü	Tarih Tezi çalışmaları, eski Türk edebiyatı, Orta Asya araştırmaları	Fuat Köprülü, Afet İnan
Kurumsal Yapılanma	Türk Dil Kurumu'nun kurulması, dil araştırmaları	Mustafa Kemal Atatürk (destek), Fuat Köprülü, diğer akademisyenler

Aşağıda Atatürk dönemi (1923–1938) **Türk dili ve tarih çalışmaları** için kronolojik bir zaman çizelgesi bulunuyor. Bu çizelgede hem kurumlar, hem önemli reformlar, hem de önde gelen akademisyenlerin katkıları yer alıyor:

Atatürk Dönemi Dil ve Tarih Çalışmaları Zaman Çizelgesi (1923–1938)

Yıl	Olay / Çalışma	Sorumlu / Katkıda Bulunanlar
1923	Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması	Mustafa Kemal Atatürk

Yıl	Olay / Çalışma	Sorumlu / Katkıda Bulunanlar
1924	Maarif Teşkilatı ve eğitim reformları başlatıldı	Atatürk, Milli Eğitim Bakanlığı
1925	İlk dil devrimi çalışmaları başladı	Türk Dil Kurumu öncüleri, akademisyenler
1926	Tarih ve kültür alanında araştırmalar hız kazandı	Fuat Köprülü, Afet İnan
1928	Harf Devrimi: Arap alfabesi → Latin alfabesi	Mustafa Kemal Atatürk
1928	Dil sadeleştirme ve halk diline geçiş çalışmaları	Ahmet Cevat Emre, Hüseyin Cahit Yalçın
1930	Türk Dil Kurumu'nun kurulması hazırlıkları	Fuat Köprülü, diğer akademisyenler
1932	Türk Dil Kurumu (TDK) resmen kuruldu	Mustafa Kemal Atatürk (destek), Fuat Köprülü, Ahmet Cevat Emre, Ali Rıza Yalçın
1933	Orta Asya ve Türk tarihi araştırmaları başlatıldı	Afet İnan, Fuat Köprülü
1934	Dilde sadeleştirme ve sözlük çalışmalarına hız verildi	TDK, akademisyenler
1935	Tarih Tezi çalışmaları resmileşti	Afet İnan, Fuat Köprülü, Atatürk danışmanları
1936	Osmanlıca metinlerin halk diline uyarlanması	TDK, Ahmet Cevat Emre
1937	Türk kültürü ve eski Türk edebiyatı araştırmaları	Fuat Köprülü, Afet İnan
1938	Atatürk'ün vefatı	Dil ve tarih reformları tam hızla devam etti

Türkiye'de Atatürk dönemiyle birlikte bugüne kadar yapılan dil araştırmalarının özetlendiği çizelge:

Yıl / Dönem	Olay / Dil ile ilgili Çalışmalar	Sorumlu / Katkıda Bulunanlar
1923	Türkiye Cumhuriyeti kuruldu	Mustafa Kemal Atatürk
1924	Maarif Teşkilatı ve eğitim reformları	Atatürk, Milli Eğitim Bakanlığı
1925	İlk dil devrimi ve sadeleştirme çalışmaları başlatıldı	TDK öncüleri, akademisyenler
1928	Harf Devrimi (Arap alfabesi → Latin alfabesi)	Mustafa Kemal Atatürk
1928- 1932	Dil sadeleştirme, halk diline geçiş	Ahmet Cevat Emre, Hüseyin Cahit Yalçın

Yıl / Dönem	Olay / Dil ile ilgili Çalışmalar	Sorumlu / Katkıda Bulunanlar
1930	TDK kurulma hazırlıkları	Fuat Köprülü, diğer akademisyenler
1932	Türk Dil Kurumu (TDK) resmen kuruldu	Atatürk, Fuat Köprülü, Ahmet Cevat Emre, Ali Rıza Yalın
1933– 1937	Orta Asya ve Türk tarihi araştırmaları, Tarih Tezi	Afet İnan, Fuat Köprülü
1936– 1938	Osmanlıca metinlerin halk diline uyarlanması	TDK, Ahmet Cevat Emre
1938– 1950	Dil sadeleştirme devam, Güneş-Dil Teorisi tartışmaları	TDK, akademisyenler
1950– 1980	Sadeleştirme–Osmanlıca tartışmaları; üniversitelerde Türkoloji ve lehçe araştırmaları	TDK, üniversiteler
1980– 2000	Kurumsallaşma; Türk Dünyası ile dil bağlantıları; resmi yazım ve sözlük çalışmaları	AKDITYK, TDK
1992	Türk Dünyası Dil Kurultayı	TDK, Üniversiteler
2000– 2010	Sözlüklerin dijital ortama aktarılması; lehçe araştırmaları	TDK, Üniversiteler
2010– 2020	Ortak alfabe ve kelime havuzu çalışmaları; TRT Avaz üzerinden Türk dünyası tanıtımı	TDK, TRT Avaz, Üniversiteler
2020– 2025	Yapay zekâ ve dijital korpus çalışmaları; otomatik çeviri projeleri; sosyal medya dil araştırmaları	TDK, Üniversiteler, teknoloji kurumları

Öne çıkan noktalar

- **1923–1938:** Atatürk dönemi, temel reformlar ve modern dil biliminin Türkiye’de kurumsallaşması.
- **1938–1980:** Sadeleştirme tartışmaları ve akademik çalışmalar, Osmanlıca-Türkçe dengesi.
- **1980–2000:** Kurumsallaşma ve Türk dünyası işbirlikleri.

- **2000–2025:** Dijitalleşme, modern teknoloji ve yapay zekâ ile dil çalışmaları, uluslararası Türk dünyası ile entegrasyon.

TÜRK DİLİNİN KÖKENİ VE GELİŞİMİ

Türk dili, Altay dil ailesine dayandırılmaktadır ve yaklaşık 8500 yıllık bir geçmişe sahiptir. Türkçe, tarih boyunca çeşitli kültürlerle etkileşimde bulunmuş ve bu etkileşimler dilin gelişimini şekillendirmiştir.

Altay Dil Ailesi: Moğolca, Tunguzca ve Korece gibi dilleri de içerir.

- **Orta Asya Kökeni:** Türk dilinin ilk izleri Orta Asya'da, özellikle Altay Dağları civarında ortaya çıkmıştır.

- **Göçler ve Etkileşimler:** Türklerin göçleri ve farklı kültürlerle etkileşimleri, dilin coğrafi olarak yayılmasını ve farklı lehçelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Eski Türkçe Dönemi: Bu dönem, Türk yazı dilinin başlangıcını oluşturur ve Orhun Yazıtları gibi önemli eserler bu döneme aittir. • **Orta Türkçe Dönemi:** Bu dönemde, Türk dili Karahanlı Türkçesi ve Harezmi Türkçesi gibi farklı lehçelere ayrılmıştır.

Yeni Türkçe Dönemi: Osmanlı İmparatorluğu'nun etkisiyle, Arapça ve Farsça sözcüklerin dilimize girmesiyle yeni bir dönem başlamıştır. • **Türkiye Türkçesi:** Türkiye Türkçesi, Osmanlı Türkçesi'nin devamı niteliğindedir ve modern Türkçenin temelini oluşturur.

Türk Dilinin Özellikleri: • **Eklemeli Dil:** Türkçe, sondan eklemeli bir dildir, yani sözcüklerin köklerine ekler getirilerek yeni sözcükler türetilir. • **Özne-Nesne-Yüklem:** Cümle yapısı genellikle özne, nesne ve yüklem şeklinde sıralanır. • **Ural-Altay Dil Ailesi:** Türk dili, Ural-Altay dil ailesinin Altay koluna aittir. Türkçe, zengin tarihi ve kültürel mirasıyla birlikte, dünya üzerinde en çok konuşulan diller arasında yer almaktadır.

Türkçe, Türkmence, Salarca ve Azerice'nin, Ana Oğuzca denilen bir dilden evrilerek oluştuğu varsayılır. Bu ön dilin Türkçeyi oluşturacak batı kolu, 11. ve 15. yüzyıllar arasında Anadolu Selçuklu Devleti ile Anadolu beylikleri etrafında gelişerek Eski Anadolu Türkçesine evrilmiştir.

Ayrıntılar

1. Giriş: Türk Dilinin Kökeniyle ilgili Temel Yaklaşımlar

Geleneksel olarak **Türk dili**, sınıflandırmalarda **Altay dil ailesi** içinde yer alır; bu aile genellikle **Moğolca**, **Tunguzca**, bazen **Korece** ve **Japonca** gibi dillerle birlikte değerlendirilmiştir [WikipediaIstanbul ÜniversitesiYunus Hacettepe](https://tr.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Istanbul_Üniversitesi_Yunus_Hacettepe).

Ancak günümüzde alanında uzman dilbilimciler, **Ural–Altay** ya da daha geniş biçimde **Altay** dil ailesinin genetik bir birlik olmadığı, aralarındaki benzerliklerin göç, temas ve tipolojik yakınsama sonucu oluştuğu yönündedir [WikipediaYunus Hacettepe](#).

Bununla birlikte, **TÜBİTAK Bilim Genç** platformunda yer alan bir popüler bilim çalışması, Türkçe, Moğolca ve Japoncanın ortak atası olabilecek bir dilin yaklaşık 9000 yıl önce, günümüz Çin’in kuzeydoğusunda konuşulan bir "Transavasya dili" olduğunu öne sürmektedir. Ayrıca tarımsal yayılmanın bu dil ailesinin gelişiminde rol oynadığı belirtilmiştir [TÜBİTAK Bilim Genç](#).

Özetle: Altay hipotezi tarihsel bir sınıflandırma olup, günümüzde bu görüş büyük ölçüde terk edilmiş; güncel çalışmalarda diller arasındaki benzerlikler temas ve yapısal evrimsel süreçlerle açıklanıyor.

2. Türkçenin Yaşı ve Erken Belgeleri

Türkçenin yaşı konusunda farklı kestirimler yapılıyor. Bazı kaynaklar, Türkçenin yaklaşık **5500–8500** yıllık bir geçmişe sahip olduğunu belirtir [abs.cu.edu.tr](#). Daha özel ifadeyle, bazı özetlerde Türkçenin günümüzden **en az 8500 yıl** önceye tarihlenebileceği öne sürülür [aof.sorular.net](#).

Bu tür uzun dönem tahminleri genellikle dilbilimsel karşılaştırmalar, sözcük kökenleri veya mitolojik ve arkeolojik bağlantılar temelinde yapılmaktadır. Kesinleşmiş tarihi kanıtlara dayanan en erken yazılı Türkçenin izleri, **MS 7. yüzyılda** ortaya çıkan Orhun (Köktürk) Yazıtları ve benzeri anıtlardır; yazı dilinin bu seviyeye ulaşması için zaten binlerce yıl önceye uzanan bir gelişim sürecine ihtiyaç olduğu düşünülür [aof.sorular.netWikipedia](#).

3. Dil Aileleri, Hipotezler ve Karşılaştırmalı Yaklaşımlar

a) Ural-Altay / Altay Hipotezi

- 19. yüzyılda Ural ve Altay dillerinin akraba olduğu, ardından da Altay dillerinin bir aile oluşturduğu düşüncesi yaygındı [Yunus HacettepeWikipedia](#).
- Günümüzde dilbilimciler, bu “hipotezin” genetik temelli bir sınıflandırma sağlamadığını, benzerliklerin coğrafi yakınlık ve dil temasıyla oluştuğunu öne sürmektedir [Wikipediaİstanbul Üniversitesi](#).

b) Transavasya Yaklaşımı

- Max Planck Enstitüsü araştırmacıları, Türkçe, Japonca, Korece ve Moğolcanın ortak bir atadan geldiğini gösteren modellemeleri ortaya koymaktadır. Bu

yaklaşım, Transavasya dil ailesi olarak da adlandırılır ve tarımsal yayılmayı ilişkisel bir etken olarak öne çıkarır [TÜBİTAK Bilim Genç](#).

c) Yapısal Benzerlikler ve Tipolojik Sınıflandırma

- Türkçe, sondan eklemeli, özne–nesne–yüklem sıralamasına sahip, cinsiyet ayrımı olmayan bir dildir. Bu tipolojik özellikler, Altay dilleri grubuyla pek çok benzerlik taşır [Istanbul Üniversitesiabs.cu.edu.tr](#).
- Ural ve Altay dilleri arasında yapısal benzerlikler bulunsada, bu benzerlikler ortak kök yerine uzun dönemli etkileşimlerle açıklanmaktadır [WikipediaIstanbul Üniversitesi](#).

4. Tarihsel Gelişim: Dönemler ve Coğrafya

a) Ana Türk Dili ve İlk Belirtiler

- **Ana Altay dili** kavramı, modern dil ailesi tanımından bağımsız olarak kuramsal bir atalar dilidir. Bu koldan ayrılan **Ana Türk dili**, Altay özellikleri taşıyan ve kendine özgü yapılar geliştirmiş bir arkaik form olarak düşünülür [Wikipedia](#).
- Yazılı belge olmadığından, bu aşama dil kuramları ve tipolojik verilerle tanımlanır.

b) Orta Asya Kökeni

- Türkçenin coğrafi çıkış yeri olarak sıklıkla **Altay Dağları, Baykal çevresi** ya da **Karadeniz–Hazar bozkırları** gösterilir [aof.sorular.netWikipedia](#).
- Konargöçer (Göçebelerin) kültür yapısı, erken evrelerin kronolojisinde belirsizlik yaratırken, ortak dil ve lehçe oluşumuna zemin hazırlamış olabilir.

c) Yazılı Dönemler

- **Eski Türkçe Dönemi:** En önemli eser, **Orhun Yazıtları** (7. yüzyıl) ve Çin kaynaklarında görülen ilk Türkçe sözcükler. Ayrıca **Divânu Lügati't-Türk** (1072–74) gibi sözlükler, zengin lehçe bilgileri sunar [Wikipediaaof.sorular.netWikipedia](#).
- **Orta Türkçe Dönemi:** Karahanlı Türkçesi, Harezmi Türkçesi ve Çağatay Türkçesi gibi yazı dilleri bu dönemde ortaya çıkar ve farklı coğrafyalarda olarak şekillenir.
- **Yeni Türkçe / Osmanlı Dönemi:** Osmanlı yönetimiyle birlikte Arapça ve Farsçadan yoğun sözcük alımı başlar; Osmanlı Türkçesi karma bir yapıya dönüşür.
- **Modern Türkiye Türkçesi:** Cumhuriyet ile birlikte Latin alfabesine geçiş ve Dil Devrimi ile Osmanlı dilinden arındırma çalışmaları başlar. Bu dönem, günümüz Türkçesinin temellerinin olduğu dönemdir [abs.cu.edu.traof.sorular.net](#).

5. Türkçenin Yapısal Özellikleri

- **Eklemeli Dil:** Sondan eklemeli üslupla yeni sözcük üretiminin kolay olması; kök değişmeden eklerle işlev kazandırma [Istanbul Üniversitesiabs.cu.edu.tr](http://IstanbulUniversitesiabs.cu.edu.tr).
- **Söz Dizimi:** Genellikle özne–nesne–yüklem sırası hâkimdir.
- **Tipoloji ve Akrabalık:** Ural-Altay dilleri arasında tipolojik benzerlikler (eklemeli yapı, cinsiyetsiz yapı, benzer sözdizimi) bulunmakla birlikte, genetik akrabalık artık kabul görmemektedir [WikipediaIstanbul Üniversitesi](http://WikipediaIstanbulUniversitesi).

6. Oğuzca ve Anadolu-Türkçesine Geçiş

Türkçenin batı kolu olan **Oğuzca**, **Türkmence**, **Salarca** ve **Azerice**, varsayımsal bir “Ana Oğuzca”dan türemiş olabilir. Bu dil öncülleri, **11.–15. yüzyıl** döneminde Anadolu’ya göç ve Anadolu Selçuklu ile beylikler çevresinde şekillenen **Eski Anadolu Türkçesi**’ne evrilmiştir. Bu gelişim coğrafi ve siyasi dönüşümlerle iç içe ilerlemiştir.

7. Sonuç: Genel Değerlendirme

1. Türk dilinin kökeni **Altay hipoteziyle** tanımlanmış; ancak çağdaş dilbilim anlayışı, bu sınıflandırmanın genetik olmadığı görüşünde.
2. Alternatif yaklaşım olan **Transavasya modeli**, ortak atayı ve tarımsal yayılma etkisini öne çıkarıyor.
3. Türkçe, tipolojik özellikleriyle eklemeli diller grubunda yer alır; Ural-Altay yapısal benzerlikleri, yapılaşmanın tipolojik yakınlaşmayla oluştuğunu düşündürür.
4. Türkçenin yaşı konusunda kesin veriler yoksa da, yazılı dil tarihi **7. yüzyıla** dayanmaktadır; ancak dilin arkaik temelleri binlerce yıl öncesine uzanabilir.
5. Tarihsel dönemler, Eski Türkçe’den Modern Türkiye Türkçesi’ne kadar dilin evrimini coğrafi ve tarihsel bağlam içinde gösterir.
6. **Doğan Kuban**, mimarlık tarihi alanında önemli bir akademisyen olsa da, bu metinde Türk dili kökenine dair doğrudan eserine ulaşılmamıştır.

Türkçede kullanılan sözcük sayısı ve bu sözcüklerin hangi dillerden alındığına dair mevcut verileri ve bilim ile müzik “dili” olma iddialarını aşağıda detaylı ve kaynaklı şekilde yer almaktadır.

1. Türkçedeki Sözcük Sayısı – Ne Kadar?

- **TDK Güncel Türkçe Sözlük** verilerine göre; yaklaşık **104 481** madde başı sözcük bulunmaktadır kanal23.comgercekedebiyat.com.
- Daha kapsamlı sözlük çalışmalarında sayılar çok daha yüksek:
 - **Ötüken Türkçe Sözlük** yaklaşık **246 000** sözcük içerir Wikipedia.
 - **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**’te **46 035 ana sözcük** yer almakta, fakat bu seçim sözlüğe özel bir yapıya sahiptir; daha az kapsayıcıdır Wikipedia.

- **Büyük Türkçe Sözlük** gibi projelerde (TDK'nın derlemeleriyle) birkaç yüz bin sözcüğün derlenmesi amaçlanmıştır; örneğin 2008'de sanal ortamda **617 000** sözcük barındırdığı belirtilmiştir [NTV News](#).

Özetle: Türkçenin sözcük hazinesi söz konusu olduğunda, kullanılan sözlükler ve kriterlere bağlı olarak bu sayı **100 bin civarından birkaç yüz bin** seviyesine kadar değişebilmektedir.

2. Yabancı Kökenli Sözcüklerin (Kelimelerin) Dağılımı

TDK Güncel Sözlük verileriyle yabancı dillerden gelen sözcük sayıları şöyle:

- Arapça: **6 463**
- Fransızca: **4 974**
- Farsça: **1 374**
- İngilizce: **538**
- Türkçe kökenli sözcük sayısı: **89 689** [gercekedebiyat.comkanal23.com](#).

Yüzde olarak hesabedersek (104 481 toplam üzerinden):

- Türkçeden: **~85.9 %**
- Arapçadan: **~6.2 %**
- Fransızcadan: **~4.8 %**
- Farsçadan: **~1.3 %**
- İngilizceden: **~0.5 %**

Misalli Büyük Türkçe Sözlük verilerinde ise:

- Türkçe: %32
- Arapça: %39
- Farsça: %12
- Batı dilleri (Fransızca, İngilizce vb. birlikte): %17 [Wikipedia](#).

Bu farklılık, sözcük seçimi ölçütlerinin (ana sözcük mü, türeyen mi, kapsam vs.) değişken olmasından kaynaklanır.

3. Türkçenin "Bilim Dili" ve "Müzik Dili" Olarak Nitelenmesi

Bilim Dili Olarak Türkçe

- Türkçenin bilim dili olabileceği yönünde akademik görüşler vardır. Her dil, uygun terimlendirme ve sistematik çalışmalarla bilim dili haline getirilebilir [Dergipark](#).
- Bazı yazılarda Türkçenin bilim dili olmadığı iddia edilse de, bu görüşler genelde **dünyada en yaygın kullanılan bilim dili olmadığı** anlamında söylenir; ancak bu

durum onun bilim dili olması önündeki yapısal engeli göstermez
turkoloji.cu.edu.tr/mimoza.marmara.edu.tr.

- Marmara Üniversitesi'nden bir kaynak, "Türkçenin bilim dili değildir" ifadesine karşı "üniversitelerde bilimsel araştırma ve yayın yapan her dil kendi bağlamında bilim dili sayılabilir" yanıtını sunar mimoza.marmara.edu.tr.
- Genel akademik bakış, bilim dili olmanın temelde dilin yapısal uygunluğundan çok **eğitim sistemi, terim üretim politikaları** ve **yaygın kullanım**le alakalı olduğunu vurgular Dergipark.

Müzik Dili Olarak Türkçe

- "Müzik dili" ifadesi yaygın bir akademik tanım değildir ve dilbilimde müziğe özel bir "dil" tanımı yapılmaz.
- Genel olarak bu ifade mecazidir; Türkçenin müzikte kullanımından ya da melodik yapısından kaynaklanan bir iddia olabilir. Ancak bilimsel literatürde karşılığı yoktur ve tipolojik ya da işlevsel olarak desteklenmez.

4. Sonuç Tablosu

Konu	Bilgi ve Yorum
Sözcük sayısı	Yaklaşık 100–250 bin; daha kapsamlı sözlüklerde 200 bin üstü.
Köken dağılımları	Arapça ~6 000, Fransızca ~5 000, Farsça ~1 300, İngilizce ~500 (TDK verisine göre)
Yüzdelik pay	Türkçeden ~86 %, Arapçadan ~6 %, Fransızcadan ~5 %, Farsçadan ~1 %, İngilizceden ~0.5 %
Bilim dili iddiası	Yapısal olarak mümkün; pratikte kullanım ve terim çalışmaları belirleyici.
Müzik dili iddiası	Yaygın veya akademik bir kavram değil; desteklenmiş bir bakış açısı yok.

Türkçede **bilim ve teknoloji alanında** kullanılan terimlerin kökeniyle ilgili elde edilen bilgiler aşağıda derlenmiştir:

1. Genel Sözcük Kökenleri – Bilim ve Teknoloji Terminolojisi

Wikipedia'nın "**Turkish vocabulary**" başlıklı sayfasına göre:

- Yaklaşık %86'sı Türkçe kökenlidir.
- Geri kalan %14'lük bölüm yabancı kökenlidir. Bu yabancı sözcüklerin dağılımı şöyledir:
 - Arapça: 6 463
 - Fransızca: 4 974
 - Farsça: 1 374
 - İngilizce: 538

- İtalyanca: 632
- Yunanca: 399
- Latin: 147 [Wikipedia](#)

Bilim ve teknoloji alanında ise, yaygın gözlemler şunu göstermektedir:

- **Arapça ve Farsça** daha çok klasik bilim, felsefe, hukuk, tıp gibi alanlarda terim kaynağı olurken,
- **Fransızca ve İngilizce** modern bilim, teknoloji, mühendislik terimlerinde daha baskındır.

2. Örneklerle Batı Dillerinden Gelen Terimler

Bir çalışmada popüler Türk romanda kullanılan Batı kökenli sözcükler incelenmiş ve dilsel dağılım aşağıdaki gibi görülmüştür:

Dil	Sözcük Sayısı	Oran (%)
Fransızca	284	%0.73
İtalyanca	44	%0.11
Rumca	34	%0.08
İngilizce	12	%0.03
Almanca	10	%0.03

... ve diğer diller düşük oranlarla görülmekte [Tyb](#).

Bu örnek, Fransızca ve İngilizce kökenli terimlerin sanatsal metinlerde bile belirli düzeyde yer aldığını gösteriyor. Bilim ve teknoloji alanında bu oranların daha yüksek olabileceği mantıken beklenir.

3. Güncel Bilimler ve Teknolojik Terimler – Türkçede Kaynaklar

- **Arapça:** Özellikle klasik tıbbî ve olasılıkla eski bilim terimlerinde (örneğin 'kimya', 'fikir', 'tez', 'veri' gibi düşünsel kökenli sözcükler).
- **Farsça:** Sanat, edebiyat, kültürel alanlarda daha sık. Bilimsel terimler arasında daha az baskın olsa da belirgin etkisi vardır.
- **Fransızca:** Aydınlanma ve modern bilim döneminden itibaren tıp, biyoloji, fizik, kimya gibi alanların terimleri genellikle buradan geçmiştir (örnek: 'istatistik', 'metot', 'kategori' gibi) [İstanbulFabrika](#).
- **İngilizce:** 20. yüzyıl sonrası bilim ve teknoloji terimlerinde öne çıkar. Özellikle bilgisayar, bilişim, mühendislik, tıp-alt alanlarında (örn. 'radar', 'laser', 'internet' – bazıları doğrudan yazımda Türkçenin adaptasyonu) yaygındır.

4. Ekosistem: Çeviri, Sözcük Üretimi ve Dil Politikaları

- Türk Dil Kurumu (TDK), sözcük birliği ve bilimsel sözcüklerin korunması/geliştirilmesi için çalışmalar yürütüyor; sözcük (terim) bankaları oluşturuyor [Anadolu Ajansı](#).
- Akademik çevrelerde, bilimin erişilebilirliği açısından **yabancı dilin araç, anadil olan Türkçenin ise bilimsel düşüncenin temeli** olması gerektiğine dikkat çekiliyor [MimozaKavram Mutfacı](#).

5. Özet Tablo

Köken Dili	Kullanım Alanı – Etki Özelliği
Arapça	Klasik bilim, tıp, felsefe terimleri
Farsça	Kültürel, edebî ve felsefî terimlere daha fazla katkı
Fransızca	Modern bilim/teknoloji (istatistik, kategori, metot vb.)
İngilizce	Bilişim, mühendislik, teknoloji ve güncel bilim alanı terimleri

Tıp, fizik, kimya ve biyolojide Türkçede kullanılan sözcükler hangileri ve kökenleri?

Aşağıda, **Türkçede tıp, fizik, kimya ve biyoloji** dallarında kullanılan bazı yaygın sözcükler ve bunların kökenleriyle ilgili kaynaklı ve seçilmiş örnekleri bulunuyor:

Tıp Dalı

- **Deva / Tedavi** – Arapça kökenli sözcüklerdir. "*Deva*" (ilaç, şifa) ve "*tedavi*" (muamele, iyileştirme) sözcükleri Arapçadaki "devâ" ve "tedâvî" fiillerinden gelir [ResearchGate](#).
- **Felç** – Arapçadan dilimize geçmiştir; Arapçada “paralysis” anlamındaki sözcüğe dayanır [ResearchGate](#).
- **Fıtık** – Yine Arapça kökenlidir; benzer şekilde tıpta kullanılan bir sözcüktür [ResearchGate](#).
- **Tabip** (doktor), **Tabiat** (doğa), **Tahlil** (analiz), **Şifa** – Bu sözcükler de Arapçadan Türkçeye geçmedir (örneğin “tabip”, “tahlil”) [İlim ve MedeniyetİstanbulFabrika](#).

Özet – Tıp terimlerinin kaynağı:

Çoğunlukla **Arapçadır**; bazıları (örneğin “tabip”) yapı bakımından ortak kökenler içerir.

Fizik, Kimya ve Biyoloji

Bu alanlarda kullanılan bazı klasik veya teknik terimler genellikle **Batı dillerinden**, özellikle **Latince, Fransızca, Almanca** ya da **İngilizce** kaynaklıdır:

- **Genetik** – Modern bilimde kullanılan bir terim; Almanca “Genetik” sözcüğünden Türkçeye geçmiştir; karşılık olarak "kalıtım (bilimi)" önerilmiştir [Wikipedia](#).

- **Endoskopi** – Tıpta ve fizikte kullanılan bir teknik; Yunancadan (via İngilizce) gelmiş bir dönemler kullanılan bir sözcüktür. Türkçeye karşılık olarak "*iç görüm*" gibi tamlamalar önerilmiştir [Wikipedia](#).
- Ayrıca yukarıda XVI. yüzyıl Osmanlı tıp/fizyoloji metinlerinde yer alan bazı Latince veya Yunanca kökenli terimler vardır: *anevrizma*, *diyabitis* (diabetes), *epidermide*, *flegmoni* (iltihap), *fosfato*, *kataratta* (katarakt), *konglumerate*, *mukoine*, *pangreatis*, *prostate* gibi [TarihkitapTÜRK TARİHİ ARAŞTIRMALARI](#).

Bilim Dallarına Göre Kaynak Diller

Bilim dalı	Örnek Sözcükler	Kaynak Dili
Tıp	deva, tedavi, felç, fıtık, tabip, tahlil	Arapça
Fizik / Kimya / Biyoloji	genetik, endoskopi, anevrizma, katarakta	Almanca, Yunanca, Latince/İngilizce

Değerlendirme

- **Tıp sözcükleri:** Büyük çoğunluğu **Arapçadan** geçmiştir.
- **Modern bilim alanları** (fizik, kimya, biyoloji): Terimlerin kaynağı genellikle **Avrupa dilleridir** — Almanca, Latince, Yunanca veya İngilizce gibi.
- Osmanlı dönemi tıbbi metinlerinde ise bazı **Yunanca / Latince** sözcüklerin kullanıldığı görülmektedir ki bu da Batı etkisini yansıtır.

Türkçedeki Fizik, Kimya ve Tıp Sözcükleri ve Kökenleri

Aşağıda yazılanlar, Türkçede fizik, kimya ve tıp alanlarında kullanılan yaygın bilimsel sözcüklerin anlamları ve kökenlerini kapsamaktadır. Osmanlı döneminden günümüze kadar gelen terimlerin büyük bir bölümü Arapça, Farsça, Latince, Yunanca, Fransızca ve İngilizce kökenlidir. Cumhuriyet döneminde Dil Devrimi ile birçok sözcüğe Türkçe karşılıklar üretilmiştir.

Örnekler

1. Fizik Sözcükleri

Sözcük	Anlamı	Kökeni
enerji	iş yapabilme yeteneği	Fransızca < Latince < Yunanca
kuvvet	itme/çekme etkisi	Arapça
hız	yer değiştirme oranı	Türkçe

ivme	hız değişim oranı	Türkçe türetme
basınç	bir yüzeye etki eden kuvvet	Türkçe
voltaj	elektrik potansiyel farkı	İngilizce
amper	elektrik akım birimi	Fransızca
direnç	elektrik akımına karşı gösterilen zorluk	Türkçe türetme
yoğunluk	birim hacimdeki kütle	Türkçe türetme
frekans	birim zamandaki tekrar sayısı	Fransızca < Latince
spektrum	ışığın bileşenlerine ayrılması	Latince
optik	ışık bilimi	Fransızca < Yunanca

2. Kimya Sözcükleri

Sözcük	Anlamı	Kökeni
atom	maddenin bölünemeyen en küçük parçası	Yunanca
molekül	atomlardan oluşan madde birimi	Fransızca < Latince
proton	pozitif yüklü parçacık	Yunanca
elektron	negatif yüklü parçacık	Yunanca
nötron	yüksüz atomaltı parçacık	İngilizce
asit	hidrojen iyonu veren madde	Latince
baz	hidrojen iyonu alan madde	Fransızca
oksijen	yaşam için gerekli gaz element	Fransızca < Yunanca
hidrojen	en hafif element	Fransızca < Yunanca
karbon	element C	Fransızca < Latince
azot	element N	Fransızca
çözelti	maddenin sıvı içinde homojen dağılması	Türkçe türetme

tepkime	maddelerin etkileşmesi	Türkçe türetme
katalizör	reaksiyon hızını değiştiren madde	Fransızca

3. Tıp Sözcükleri

Sözcük	Anlamı	Kökeni
anatomi	organizma yapısı	Fransızca < Yunanca
fizyoloji	canlıların işleyiş bilimi	Fransızca
patoloji	hastalık bilimi	Fransızca < Yunanca
pediatri	çocuk hastalıkları	Fransızca
cerrahi	ameliyat	Farsça
tedavi	hastalığı iyileştirme	Arapça
teşhis	hastalık tanısı	Arapça
şifa	iyileşme	Arapça
aşı	bağışıklık kazandırıcı madde	Türkçe
serum	kanın sıvı kısmı	Fransızca
virüs	hastalık yapıcı etken	Latince
bakteri	mikroskopik organizma	Fransızca < Latince
organ	canlı vücudundaki işlevsel yapı	Fransızca < Latince
doku	hücre topluluğu	Türkçe türetm

Osmanlı Üst Tabakasının Dil Seçenekleri, “Osmanlıca” Tartışması ve Türkçe Kökenli Sözcüklerin Avrupa Dillerindeki İzleri

1) Osmanlı’da Dil Düzeni: Saray/Üst Tabaka ve Halk Dili

Osmanlı İmparatorluğu’nda resmî yazışma, bürokrasi ve edebiyat dili “Osmanlı Türkçesi” olarak bilinen, Türkçe tabanlı fakat Arapça ve Farsça sözcük ile kalıp ifadelerin yoğun şekilde karıştığı bir üst dil kullanılırdı.

Bu dil, özellikle divan edebiyatı, kanunnâmeler, fermanlar ve diplomatik belgelerde

hâkimdi. Halkın konuştuğu gündelik Türkçe ile Osmanlı Türkçesi arasındaki fark belirgindi. Dilbilimciler bu durumu **çift katmanlılık (diglossia)** olarak tanımlar.

Bu tercihin nedeni, İslam dünyasının bilim, felsefe ve edebiyat birikiminin Arapça ve Farsça üzerinden aktarılmasıydı. Dolayısıyla saray ve medrese çevresinde bu diller, prestij unsuru taşıyordu. Halkın kullandığı Türkçe ise daha yalın, göçebe-köy hayatından ve Anadolu’nun sözlü kültüründen beslenmişti.

2) “Türkçeyi Dışlama” İddiası Üzerine Görüşler

- **Eleştirel yaklaşım:** Bazı tarihçiler ve dil araştırmacıları, saray ve üst tabakanın Arapça-Farsça ağırlıklı Osmanlıca kullanarak Türkçeyi ikinci plana ittiğini, böylece halk ile yönetici sınıf arasında dil uçurumu oluştuğunu savunur. İngiliz dilbilimci **Geoffrey Lewis**, Osmanlı Türkçesinin halktan kopukluğunu vurgular ve Cumhuriyet’teki Dil Devrimi’nin bu kopukluğu gidermeye çalıştığını söyler.
- **Nüanslı yaklaşım:** Diğer araştırmacılar, Osmanlıca’nın Türkçeyi “dışlamak” amacıyla değil, dönemin prestij ve bilim dili geleneğine eklenmek için şekillendiğini savunur. Yani bu, diğer imparatorluklarda görülen “yüksek yazı dili” – “halk dili” ikiliğine benzerdi. Tanzimat sonrası ve özellikle **Genç Kalemler hareketi** ile başlayan sadeleşme, Cumhuriyet’in dil reformuyla hız kazandı.

3) Osmanlı Türkçesinde Yabancı Sözcük Oranları

Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin oranı, kullanılan metin türüne ve döneme göre değişirdi:

- **Divan şiiri, saray belgeleri:** %70–80’e varan yabancı kökenli sözcük.
- **Halk hikâyeleri, taşra yazışmaları:** %40–50 civarı.
Bu yüzden tek bir oran vermek sağlıklı değildir. Ancak genel kabul, üst tabaka yazı dilinde Türkçe kökenli sözcüklerin azınlıkta olduğudur.

4) Türkçe Kökenli Sözcüklerin Avrupa Dillerine Geçişi

Türkçe (özellikle Osmanlı Türkçesi) kökenli çok sayıda sözcük, Avrupa dillerine doğrudan veya araçlar üzerinden geçmiştir. Bunlar genellikle yiyecek-içecek, askeri sözcükler, kültürel objeler ve doğu coğrafyasına özgü kavramlarla ilgilidir.

Avrupa Dillerindeki Biçim	Türkçe Kaynak	Ara Dil/Yol	Açıklama
yogurt (EN), <i>yaourt</i> (FR), <i>Joghurt</i> (DE)	yoğurt	doğrudan / Balkan dilleri aracılığıyla	Fermente süt ürünü
kiosk (EN), <i>kiosque</i> (FR)	köşk	Fransızca	Bahçe veya park yapısı
odjak/odjakli	ocak	Fransızca/İtalyanca	Yeniçeri kışlası

Avrupa Dillerindeki Biçim	Türkçe Kaynak	Ara Dil/Yol	Açıklama
kaftan	kaftan	İtalyanca	Uzun giysi
turban	tülbent/turban	Fransızca/İngilizce	Baş örtüsü
baklava	baklava	Fransızca/İtalyanca	Tatlı
kayak	kayak	Rusça üzerinden	Kayma aracı
coffee (EN), <i>café</i> (FR)	kahve	Arapça → Türkçe → Avrupa dilleri	Osmanlı aracılığıyla yaygınlaştı
divan	divan (meclis)	Farsça → Türkçe → Avrupa	Hem meclis hem mobilya anlamında
pasha	paşa	Fransızca/İngilizce	Osmanlı rütbesi
janissary	yeniçeri	Fransızca/İngilizce	Osmanlı asker sınıfı

Bu sözcüklerin bir bölümü 17.–19. yüzyıllarda Osmanlı–Avrupa ilişkilerinin yoğunlaştığı dönemde yayılmıştır. Günümüzde hâlâ günlük kullanımda olan örnekler vardır (yogurt,

Türkçe ile birlikte, dünyanın bilinen en eski ve hâlen etkisi süren dillerinin yaklaşık tarihlerini kronolojik olarak karşılaştıran bir Çizelge aşağıdadır. Bu Çizelge hem yazılı belgelerin başlangıcını hem de konuşma dilinin tahmini kökenini gösteriyor.

Dil / Aile	Yazılı belge başlangıcı	Konuşma dili tahmini başlangıcı	Süreklilik / Notlar
Antik Mısır (Kıpti)	MÖ 3200	MÖ 3200+	~4.500 yıl yazılı; Kıpti hâlâ litürjik
Sanskritçe	MÖ 1500	MÖ 1500+	~3.500 yıl süreklilik; dini/kültürel kullanım
Çince (Eski Çince)	MÖ 1250	MÖ 1250+	~3.200 yıl yazılı; kesintisiz kültürel miras
Tamilce	MÖ 500	MÖ 5000 civarı?	~2.500 yıl yazılı; konuşma dili çok daha eski
İbranice	MÖ 1000	MÖ 1000+	~3.000 yıl; modern İbranice 19.–20. yy’da konuşma dili olarak canlandı
Ge’ez (Etiyopya)	MÖ 500	MÖ 500+	Hâlen litürjik dil olarak kullanılıyor
Japonca	MS 700’ler	MS 500–1000 civarı	~1.300 yıl yazılı; konuşma dili daha eski
Türkçe	MS 732 (Orhun Yazıtları)	MÖ 3. yüzyıl civarı tahmini	~1.200 yıl yazılı; konuşma dili 2.000–2.500 yıl civarı
Modern Avrupa dilleri	MS 500–1000	MS 500–1000+	Orta Çağdan itibaren standartlaşma

Bu tabloyu kullanarak şunları görebiliriz:

- Yazılı belgeler açısından **Türkçe diğer eski dillerin gerisinde** kalıyor.
- Konuşma dili tahminleri, Türkçe'nin de köklü bir geçmişe sahip olduğunu gösteriyor.
- “En eski dil” tanımı, çoğunlukla **yazılı tarih ve kesintisiz kültürel miras** üzerinden yapılıyor, bu yüzden Çince, Sanskritçe veya Tamilce öne çıkıyor.